

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MICHAL BOBEK
prezentate la 8 septembrie 2016¹

Cauza C-454/15

**Jürgen Webb-Sämman
împotriva**

**Christopher Seagon (în calitate de administrator judiciar al patrimoniului Baumarkt Praktiker
DIY GmbH)**

[cerere de decizie preliminară formulată de Hessisches Landesarbeitsgericht (Tribunalul Superior pentru Litigii de Muncă al Landului Hessen, Germania)]

„Politica socială — Directiva 2008/94 — Protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului — Dispoziții privind asigurările sociale — Domeniul de aplicare — Obligația statelor membre de a se asigura că sunt luate toate măsurile necesare în vederea protejării drepturilor dobândite sau pe cale de a fi dobândite ale lucrătorilor salariați în cadrul sistemelor de pensii suplimentare”

I – Introducere

1. Domnul Webb-Sämman (denumit în continuare „reclamantul”) a fost angajat cu normă parțială la Baumarkt Praktiker DIY GmbH și la predecesoarele în drept ale acesteia (denumite în continuare „debitoarele”). Anumite sume de bani au fost reținute din salariul reclamantului de către angajatorul său și transformate în contribuții la sistemul de pensii. În octombrie 2013, s-a deschis procedura de insolvență împotriva debitoarei. Astfel, s-a constatat că, pentru perioada cuprinsă între lunile ianuarie și septembrie 2013, debitoarea nu plătise contribuțiile la sistemul de pensii ale reclamantului la fondul de pensii relevant.

2. Prin prezenta cerere de decizie preliminară se ridică problema dacă, atunci când un angajator intră în insolvență, articolul 8 din Directiva 2008/94/CE² impune ca sumele deduse de angajator din salariul unui lucrător salariat pentru a fi depuse într-un fond de pensii suplimentare, dar care nu au fost de fapt plătite de angajator într-un cont separat, să fie izolate și excluse din procedura de insolvență.

¹ — Limba originală: engleza.

² — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2008 privind protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului (JO 2008, L 283, p. 36).

II – Cadrul juridic

A – Dreptul Uniunii

1. Directiva 2008/94

3. Considerentul (3) al Directivei 2008/94 prevede că „[s]unt necesare dispoziții pentru protejarea lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului și pentru a le asigura un grad minim de protecție, în special pentru a garanta plata creanțelor lor salariale neachitate, ținând seama de necesitatea unei dezvoltări economice și sociale echilibrate în cadrul Comunității. În acest scop, statele membre ar trebui să instituie un organism care să garanteze lucrătorilor salariați plata creanțelor lor salariale neachitate”.

4. Articolul 1 definește domeniul de aplicare al directivei, indicând că aceasta se aplică „creanțelor salariale care izvorăsc din contracte de muncă sau raporturi de muncă încheiate cu angajatori care sunt în stare de insolvență [...]”.

5. Articolele 3-5 din directivă fac parte din capitolul II, intitulat „Dispoziții privind instituțiile de garantare”. Articolul 3 din directivă impune statelor membre să înființeze instituții de garantare pentru plata „creanțelor neachitate ale lucrătorilor salariați care rezultă din contracte de muncă sau raporturi de muncă [...]”. Potrivit articolului 5 litera (a) din directivă, astfel de instituții trebuie să fie independente de capitalul de exploatare a angajatorilor și trebuie să fie constituite în așa fel încât asupra acestora să nu poată fi pus sechestru în cursul unei proceduri de insolvență.

6. Articolul 4 prevede că statele membre au posibilitatea de a limita obligația de plată a instituțiilor de garantare cu privire la creanțele neachitate ale lucrătorilor angajați. Statele membre își pot exercita acest drept specificând întinderea perioadei pentru care creanțele neachitate urmează să fie plătite de către instituția de garantare. În continuare, la articolul 4 se specifică pragul minim sub care limitările privind obligația de plată a instituțiilor de garantare nu ar trebui să scadă.

7. Articolele 6-8 formează capitolul III al directivei, care conține dispoziții privind asigurările sociale. Articolul 6 oferă statelor membre posibilitatea „să prevadă că [articolele referitoare la obligațiile instituțiilor de garantare] nu se aplică contribuțiilor datorate în temeiul sistemelor naționale obligatorii de asigurări sociale sau al sistemelor suplimentare la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi existente în afara sistemelor naționale obligatorii de asigurări sociale”.

8. Potrivit articolului 8, „[s]tatele membre se asigură că sunt luate măsurile necesare în vederea protejării intereselor salariaților și ale persoanelor care au părăsit deja întreprinderea sau unitatea angajatorului la data la care a survenit insolvența acestuia, cu privire la drepturile dobândite sau pe cale de a fi dobândite, la pensie pentru limită de vârstă, inclusiv pensiile de urmaș, în cadrul sistemelor suplimentare de asigurări sociale la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi existente în afara sistemelor naționale obligatorii de asigurări sociale”.

2. Directiva 2003/41/CE

9. Potrivit considerentului (9) al Directivei 2003/41³, „statele membre ar trebui să păstreze responsabilitatea integrală pentru organizarea sistemelor lor de pensii [...]”. În considerentul (18) se admite că, „[î]n cazul falimentului unei întreprinderi afiliate la un sistem de pensii, un membru este supus riscului de a-și pierde atât locul de muncă, cât și drepturile de pensie dobândite; acest lucru determină necesitatea asigurării unei separații clare între acea întreprindere și instituție și instituirea unor norme prudențiale minime pentru a proteja membrii”.

10. Articolul 8 prevede că fiecare stat membru asigură „o separație juridică între o întreprindere afiliată și o instituție pentru furnizarea de pensii ocupaționale cu scopul de a proteja activele instituției în interesul membrilor și beneficiarilor în caz de faliment al întreprinderii afiliate”.

B – Dreptul german

11. Articolul 47 din Insolvenzordnung (Legea germană a insolvenței⁴) permite excluderea bunurilor de la procedura de insolvență în cazul în care o anumită persoană demonstrează că are un drept real sau un drept personal asupra bunurilor respective și dovedește că bunurile în cauză nu ar trebui incluse în procedura de insolvență.

12. Potrivit răspunsului scris furnizat de guvernul german în această cauză, articolul 165 alineatul 1 din Sozialgesetzbuch, Drittes Buch (Codul asigurărilor sociale, cartea III⁵) prevede că lucrătorii salariați ai întreprinderilor aflate în insolvență beneficiază de dreptul la compensație dacă au fost angajați pe teritoriul național și dacă, la data deschiderii procedurii de insolvență, aceștia încă aveau dreptul la remunerație în ultimele trei luni de angajare.

13. Conform articolului 165 alineatul 2 a treia teză, în cazul în care lucrătorul salariat a transformat o parte din salariul său în contribuții la sistemul de pensii, această transformare este considerată că nu a avut loc pentru calcularea compensației pentru lucrătorii salariați din societățile aflate în insolvență, în măsura în care angajatorul nu a plătit contribuțiile respective la fondul de pensii sau organizația de asigurări relevantă.

14. În răspunsul său scris adresat Curții, guvernul german invocă de asemenea articolul 7 din Betriebsrentengesetz (Legea privind îmbunătățirea pensiilor ocupaționale⁶). Articolul 7 protejează drepturile dobândite ale lucrătorilor salariați la prestații în cadrul sistemelor de pensii ocupaționale, acordându-le dreptul de a solicita de la Pensions-Sicherung-Verein (Asociația de Garantare a Pensiilor) o sumă care corespunde quantumului pe care angajatorul l-ar fi plătit către fondul de pensii sau de asigurări al acestora în cazul în care procedura de insolvență nu ar fi fost deschisă.

III – Situația de fapt, procedura națională și întrebarea preliminară

15. Reclamantul a fost angajat, începând cu 18 noiembrie 1996, cu normă parțială de către debitoare.

3 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 3 iunie 2003 privind activitățile și supravegherea instituțiilor pentru furnizarea de pensii ocupaționale (JO 2003, L 235, p. 10, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 219).

4 — Legea insolvenței din 5 octombrie 1994 (BGBl. 1994 I, p. 2866), astfel cum a fost modificată ultima dată prin articolul 16 din Legea din 20 noiembrie 2015 (BGBl. 2015 I, p. 2010).

5 — Cartea III din Codul asigurărilor sociale, articolul 1 din Legea din 24 martie 1997, BGBl. 1997 I, p. 594 și 595, astfel cum a fost modificat ultima dată prin articolul 3 din Legea din 3 martie 2016 (BGBl. 2016 I, p. 369).

6 — Legea privind pensiile ocupaționale din 19 decembrie 1974 (BGBl. 1974 I, p. 3610), astfel cum a fost modificată ultima dată prin articolul 1 din Legea din 21 decembrie 2015 (BGBl. 2015 I, p. 2553).

16. Astfel cum reiese din dosarul aflat pe rolul Curții, în temeiul unei convenții colective, lucrătorilor salariați ai debitoarei li s-au oferit patru opțiuni în ceea ce privește reținerile din remunerațiile lor pentru contribuțiile la sistemul de pensii: (i) transformarea unei indemnizații de hrană în contribuție la sistemul de pensii suplimentare care se ridică la 275 de euro pe an; (ii) o singură plată anuală de 300 de euro (160,08 euro pentru lucrătorii cu normă parțială); (iii) transformarea drepturilor salariale de până la 50 de euro pe lună și (iv) transformarea indemnizației de concediu, în valoare de 500 de euro pe an.

17. Lucrătorii salariați puteau opta pentru una sau mai multe dintre aceste opțiuni. Sumele respective urmau a fi reținute din salariile lucrătorilor salariați și transformate în contribuții la sistemul de pensii în vederea transferului lor către un fond de pensii.

18. Din susținerile scrise ale reclamantului reiese faptul că acesta a optat pentru toate cele patru opțiuni.

19. La 1 octombrie 2013, a fost deschisă procedura de insolvență în ceea ce privește activele debitoarei. Domnul Christopher Seagon (pârâtul) a fost numit administrator judiciar.

20. Reclamantul susține în fața instanței de trimitere că, pentru perioada cuprinsă între lunile ianuarie și iunie 2013⁷, sumele reținute din salariul său și transformate în contribuții la sistemul de pensii, în valoare de 1 017,56 euro, ar fi trebuit să fie transferate în contul său de pensie deschis la Hamburger Pensionskasse (denumită în continuare „Casa de Pensii din Hamburg”)⁸.

21. Reclamantul susține că, din cauza faptului că debitoarea nu a transferat sumele respective către fondul de pensii, el are dreptul ca aceste sume să fie excluse din domeniul de aplicare al procedurilor de insolvență potrivit articolului 47 din Legea germană a insolvenței. Reclamantul susține că sumele respective sunt deținute cu titlu fiduciar (pe baza unui contract de fiducie) pentru el.

22. În cazul în care aceste sume nu sunt exceptate de la procedura de insolvență, reclamantul susține că aceasta ar conduce la o încălcare a articolului 8 din Directiva 2008/94.

23. Administratorul judiciar susține că nu s-a încheiat niciun contract de fiducie între reclamant și debitoare. În plus, întrucât sumele în litigiu nu au părăsit niciodată patrimoniul angajatorului, administratorul judiciar susține că acestea nu pot fi excluse din procedura de insolvență în temeiul articolului 47 din Legea germană a insolvenței.

24. Arbeitsgericht (Tribunalul pentru Litigii de Muncă) a respins acțiunea reclamantului. Instanța a considerat că, întrucât reclamantul nu formulă pretenția ca plata să fie efectuată către sine însuși, ci doar către contul fondului său de pensie, lipsea cauza acțiunii. În continuare, instanța a considerat că reclamantul nu a făcut dovada încheierii unui contract de fiducie cu debitoare. Și, chiar dacă s-ar presupune că s-ar putea face dovada încheierii unui astfel de contract, dreptul la separarea activelor nu s-ar aplica din cauza imposibilității de a determina sumele supuse separării în raport cu celelalte sume incluse în procedura insolvenței.

7 — Deși aceasta este o chestiune de fapt care ține de competența instanței naționale, din motive de claritate, înțelegem că angajatorul nu a plătit contribuțiile aferente unei perioade de 9 luni (și anume din ianuarie până în septembrie 2013). Cu toate acestea, reclamantul invocă doar 6 luni în care contribuțiile nu au fost plătite. Potrivit răspunsului scris oferit de guvernul german la întrebarea adresată de Curte, acest lucru se datorează faptului că reclamantul a primit compensații pentru 3 luni (inclusiv contribuțiile neplătite la sistemul de pensii), respectiv pentru lunile iulie-septembrie 2013, în temeiul articolului 165 din Codul asigurărilor sociale. Acest lucru a fost confirmat de asemenea de către pârât în cadrul ședinței.

8 — Suma finală, bazată pe calculul proporțional al contribuțiilor reclamantului la sistemul de pensii, din ianuarie până în iunie 2013, astfel cum a fost indicată de instanța de trimitere.

25. Reclamantul a formulat apel împotriva acestei hotărâri în fața instanței de trimitere. El susține că a existat un contract de fiducie cu debitoarea în legătură cu sumele reținute din salariul său pentru a fi transferate către fondul de pensii.

26. În lumina argumentelor invocate de reclamantă, Hessisches Landesarbeitsgericht (Tribunalul Superior pentru Litigii de Muncă al Landului Hessen) a hotărât să suspende judecarea cauzei și a adresat următoarea întrebare Curții de Justiție:

„Interpretarea la nivel național a unei reglementări potrivit căreia drepturile salariale scadente, lăsate în păstrarea angajatorului în scopul transferării acestora către o casă de pensii, la o dată limită, pe care acesta din urmă nu le-a plătit însă într-un cont separat și care astfel nu pot face obiectul dreptului la separarea activelor (Aussonderungsrecht) prevăzut la articolul 47 din Legea germană a insolvenței, încalcă dispozițiile articolului 8 din Directiva 2008/94/CE sau alte dispoziții din dreptul Uniunii?”

27. Reclamantul, pârâtul și Comisia au prezentat observații scrise. Potrivit articolului 61 alineatul (1) din Regulamentul său de procedură, Curtea a adresat guvernului german o întrebare la care a solicitat un răspuns scris înainte de ședință. Reclamantul, pârâtul, Comisia și guvernul german și-au prezentat argumentele orale în ședința din 4 iulie 2016.

IV – Analiză

28. Problemele ridicate în întrebarea preliminară adresată de instanța națională vor fi abordate în trei părți în prezentele concluzii.

29. În primul rând, ca reacție la observațiile prezentate de părți, vom începe prin a dezbate care dispoziții specifice din dreptul Uniunii sunt pertinente pentru a răspunde la întrebarea adresată. Concluzionăm, în acord cu instanța de trimitere, că articolul 8 din Directiva 2008/94 este, într-adevăr, cea mai relevantă dispoziție în prezenta cauză.

30. În al doilea rând, vom propune un răspuns la întrebarea adresată de instanța de trimitere. În opinia noastră, articolul 8 din Directiva 2008/94 nu impune ca sumele reținute de către un angajator, care este în prezent în stare de insolvență, din salariul unui lucrător salariat pentru a fi depuse la un fond de pensii suplimentare⁹, pe care însă acesta din urmă nu le-a plătit în fapt într-un cont separat și nici nu le-a transferat către fondul de pensii, să fie excluse din procedura de insolvență.

31. În al treilea rând, pentru a oferi un răspuns util și complet instanței de trimitere, vom adăuga câteva sugestii finale cu privire la rezultatul pe care statele membre trebuie să îl atingă în temeiul articolului 8. De asemenea, vom face unele observații practice cu privire la importanța mijloacelor alese de statele membre prin care se poate efectiv obține acest rezultat.

9 — În cadrul prezentelor concluzii, vom folosi termenii „fond de pensii” și „sistem de pensii” în același sens și într-o manieră generală. Suntem conștienți de faptul că, potrivit dreptului german, termenul „Pensionkasse” (sau „pension fund” în limba engleză) are o anumită semnificație juridică. Prin modul în care utilizăm respectivii termeni nu intenționăm să ne referim doar la acel tip de fond din dreptul german, ci la toate tipurile de sisteme suplimentare de pensii, cu excepția cazului în care se menționează altceva.

A – Identificarea reglementărilor și dispozițiilor relevante din dreptul Uniunii

1. Dreptul derivat relevant al Uniunii Europene

32. În observațiile sale, reclamantul face referire la Directiva 2003/41. În special, el se axează pe cerința prevăzută la articolul 8 din această directivă, potrivit căreia statele membre trebuie să asigure o separație juridică între un angajator¹⁰ și un fond de pensii, astfel încât activele fondului de pensii să fie protejate în caz de faliment sau de intrare în insolvență a angajatorului.

33. Deși separația dintre un angajator și un fond de pensii contribuie într-o oarecare măsură la protejarea drepturilor la pensie ale lucrătorilor salariați, doar acest lucru nu este suficient pentru soluționarea problemei ridicate de prezenta cauză¹¹. Existența unui separații juridice între fondul de pensii și angajator nu rezolvă problema care apare în cazul în care angajatorul nu transferă efectiv contribuțiile la sistemul de pensii ale lucrătorilor salariați către fondul de pensii, cu excepția cazului în care cerința privind separația juridică dintre angajator și fondul de pensii este interpretată într-un sens mai curând extrem, astfel încât să echivaleze cu o cerință de separare imediată și automată a activelor acestora. Această interpretare mai curând extremă nu rezultă din modul de redactare a articolului 8 din Directiva 2003/41. În consecință, considerăm că separația dintre angajator și fondul de pensii este relevantă numai pentru sumele care se află efectiv *în* fondul de pensii.

34. Acest lucru este subliniat de situația de fapt prezentată în această cauză. Rezultă că cerința de separație juridică între debitoare (angajatorul) și Casa de Pensii din Hamburg în scopul de a proteja activele acesteia din urmă a fost de fapt respectată. Sumele care se află efectiv *în* contul Casei de Pensii din Hamburg nu sunt afectate de procedura de insolvență declanșată împotriva angajatorului¹². Cu toate acestea, rămâne întrebarea cu privire la ce se întâmplă cu sumele care se află încă la angajator, deși ar fi trebuit să fie transferate către fondul de pensii.

35. Astfel, în acord cu instanța de trimitere, considerăm că Directiva 2003/41 are o relevanță limitată pentru rezolvarea problemelor practice ridicate de prezenta cauză. Analiza corectă a problemelor ridicate ar trebui efectuată în temeiul Directivei 2008/94.

2. Dispozițiile relevante din Directiva 2008/94

36. Unul dintre argumentele pe care Comisia le ridică în observațiile sale scrise este că dispoziția relevantă în prezenta cauză este articolul 3 din Directiva 2008/94, iar nu articolul 8. Deși Comisia a abandonat acest argument în cadrul ședinței, un argument similar a fost de asemenea prezentat de părât și de guvernul german în cadrul ședinței. În consecință, considerăm că este necesar să precizăm linia de demarcație dintre articolul 3 și articolul 8 din directivă, la modul general, iar apoi, plecând de la această bază, să stabilim care dintre aceste dispoziții este incidentă în prezenta cauză.

a) Linia de demarcație dintre articolul 3 și articolul 8 din Directiva 2008/94

37. Considerăm că există un anumit grad de suprapunere între articolele 3 și 8. Ambele articole prevăd forme complementare de protecție. Acestea se pot aplica în paralel, după cum a sugerat Comisia în ședință.

10 — Termenul folosit la articolul 8 din Directiva 2003/41 este „întreprindere afiliată”. Potrivit articolului 6 litera (c), „întreprindere afiliată” înseamnă „orice întreprindere sau alt organism, indiferent dacă include sau constă într-una sau mai multe persoane juridice sau fizice, care acționează ca angajator sau exercită o activitate independentă sau oricare combinații dintre acestea și care varsă contribuții la o instituție pentru furnizarea de pensii ocupaționale”. În prezentele concluzii, utilizăm termenul mai scurt de „angajator” deoarece acesta este cel mai relevant pentru prezenta cauză în contextul Directivei 2003/41.

11 — A se vedea de asemenea punctul 81 și următoarele din prezentele concluzii.

12 — Din nou, acest lucru urmează a fi confirmat în cele din urmă de instanța de trimitere.

38. Articolul 6 din Directiva 2008/94 prevede că statele membre pot să prevadă că obligațiile instituțiilor de garantare nu se extind asupra contribuțiilor datorate în temeiul sistemelor generale de asigurări sociale sau al sistemelor suplimentare. Acest lucru indică faptul că, cu excepția cazului în care sunt excluse de statul membru, în principiu, contribuțiile la sistemul de pensii intră în domeniul de aplicare al articolului 3.

39. Articolul 8 se referă la interesele lucrătorilor salariați în ceea ce privește drepturile lor la pensie pentru limită de vârstă în cadrul sistemelor de pensii suplimentare. Logic vorbind, contribuțiile la sistemul de pensii finanțează în cele din urmă viitoarele drepturi la pensie ale lucrătorului salariat. Prin urmare, există o legătură naturală între articolele 3 și 8.

40. Totuși, acestea fiind spuse, articolul 3 și articolul 8 par a avea scopuri și obiective ușor diferite. Prin urmare, domeniul de aplicare și conținutul acestora nu sunt complet interschimbabile. La urma urmelor, această situație ar explica motivul pentru care nu a fost utilizat un singur articol în directivă, ci două dispoziții separate, precum și motivele pentru care articolele 3 și 8 sunt poziționate în capitole diferite ale directivei. Diferențele dintre cele două dispoziții sunt următoarele:

41. În primul rând, articolul 3 vizează garantarea, prin intermediul unei instituții de garantare, a plății creanțelor neachitate ale lucrătorilor salariați care rezultă din raporturile lor de muncă. O astfel de creanță poate viza contribuțiile la sistemul de pensii, obținute ca parte din salariul unui lucrător salariat, care ar fi trebuit să fie transferate de către angajator către un fond de pensii. Acest lucru rezultă în mod clar din modul de redactare a articolului 6, astfel cum s-a explicat la punctul 38 din prezentele concluzii, care indică faptul că, în principiu, articolul 3 include contribuțiile la sistemul de pensii. Cu toate acestea, articolul 3 se referă la „creanțe neachitate” în general. Prin urmare, acest termen include diverse alte creanțe salariale care rezultă din contractele de muncă, cum ar fi plățile compensatorii (în cazul în care sunt prevăzute de legislația națională) și salariile, nu numai contribuțiile la sistemul de pensii.

42. Pe de altă parte, articolul 8 are un domeniu de aplicare material mai restrâns. Spre deosebire de articolul 3, domeniul de aplicare material al articolului 8 se limitează la sistemele de pensii suplimentare, prin opoziție cu orice creanțe neachitate în general.

43. În al doilea rând, articolul 3 garantează, în principal, faptul că salariații primesc ceea ce au câștigat deja. Acest lucru reiese în mod evident din utilizarea termenului „creanțe *neachitate*”, care indică faptul că creanțele la care se referă s-au născut la un moment din trecut, în timp ce raportul de muncă era în curs de desfășurare, și că rămân încă a fi plătite.

44. În schimb, articolul 8 se concentrează la un moment diferit în timp. Acesta impune statelor membre obligația de a asigura protecția lucrătorilor salariați cu privire la „drepturile dobândite sau pe cale de a fi dobândite, la pensie pentru limită de vârstă” în cadrul sistemelor de pensii suplimentare. Utilizarea termenilor „dobândite” și „pe cale de a fi dobândite” indică faptul că articolul 8 se referă la drepturi născute în prezent sau care sunt pe cale să se nască în viitor¹³.

45. În al treilea rând, obiectivele articolelor 3 și 8 urmează să fie realizate în diferite moduri. În vreme ce obiectivul articolului 3 se va realiza prin efectuarea de plăți către salariați, articolul 8 permite statelor membre să ia „măsurile necesare”, fără a se menționa care ar fi acestea. Acest lucru se poate realiza în numeroase moduri, nu doar prin efectuarea de plăți către lucrătorii salariați¹⁴.

13 — Acest lucru este confirmat de asemenea de Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului (Directiva 80/987, care a precedat Directiva 2008/94: JO 1980, L 283, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 197). Textul articolului 8 a rămas neschimbat în cadrul Directivei 2008/94. În raport se menționează, în legătură cu articolul 8, că obiectivul esențial al acestuia este „protejarea creanțelor viitoare”, COM(95) 164 final, p. 48.

14 — A se vedea punctul 67 și următoarele din prezentele concluzii.

46. În al patrulea și ultimul rând, interesele protejate prin articolul 3 și prin articolul 8 sunt diferite. Articolul 3 vizează probabil să atenueze „șocul” pe termen scurt la care este supus un angajat în cazul insolvabilității angajatorului său. Acest lucru este de altfel amintit în Avizul Comitetului Economic și Social European privind propunerea Comisiei cu privire la Directiva 80/987, în care Comitetul se referă la faptul că, pe parcursul procedurii de insolvență care vizează angajatorul lor, „lucrătorii salariați au nevoie urgentă de salariile lor pentru a face față cheltuielilor curente ale acestora și ale familiilor acestora”¹⁵. În mod similar, avocatul general Kokott a recunoscut de asemenea în cauza Robins că creanțele salariale prevăzute la articolul 3 sunt susceptibile de a fi creanțe „pe termen scurt”, iar lucrătorii „pot reacționa cu o relativă rapiditate împotriva acestora”¹⁶.

47. Pe de altă parte, articolul 8 are ca scop protejarea drepturilor la pensie ale angajaților pe termen lung. Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987 a Consiliului confirmă această distincție între articolul 3 și articolul 8, statuând că la articolul 8 „nu mai este vorba despre garantarea plății, ci despre dreptul la prestațiile pentru limită de vârstă”¹⁷. Astfel cum avocatul general Kokott a afirmat în cauza Robins, „o reducere a drepturilor la pensie pentru limită de vârstă își va produce efectele pe toată durata pensiei”¹⁸ și este puțin probabil ca lucrătorul salariat să fie în măsură să facă ceva pentru a compensa această diferență¹⁹. Acesta este motivul pentru care simpla restituire a „contribuțiilor” la sistemul de pensii, așa cum se prevede la articolele 6 și 3 din directivă, nu este suficientă pentru a asigura protejarea „drepturilor” prevăzute la articolul 8, întrucât astfel nu este „menținută obligația de a plăti prestațiile actuale sau viitoare” pe termen lung²⁰.

b) Dispoziția relevantă în prezenta cauză

48. În pofida faptului că există unele diferențe între articolele 3 și 8 din punctul de vedere al domeniului de aplicare, al modului de redactare, precum și al obiectivelor acestora, astfel cum se menționează în secțiunea anterioară, suntem totuși dispuși să recunoaștem că o cauză poate intra sub incidența fiecăreia dintre dispozițiile amintite în același timp. Tocmai aceasta este situația în ceea ce privește contribuțiile la sistemul de pensii, care pot fi calificate ca fiind „creanțe neachitate” în sensul articolului 3, dar care în cele din urmă finanțează drepturile dobândite sau pe cale de a fi dobândite la prestații pentru limită de vârstă în cadrul sistemelor de pensii suplimentare în sensul articolului 8.

49. În consecință, considerăm că prezenta cauză intră atât în domeniul de aplicare al articolului 3, cât și în cel al articolului 8 din Directiva 2008/94. Având în vedere că Germania nu pare să fi optat, în temeiul articolului 6 din directivă, pentru excluderea contribuțiilor la sistemul de pensii din domeniul de aplicare al obligațiilor instituțiilor sale de garantare instituite în temeiul articolului 3, reclamantul are dreptul la plata contribuțiilor sale neachitate pentru perioada prevăzută de legislația germană de transpunere a articolelor 3-5²¹. Potrivit legii germane menționate în răspunsul scris al guvernului german la întrebarea adresată de Curte, această perioadă este de trei luni.

15 — Avizul cu privire la Propunerea de directivă a Consiliului privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvabilității angajatorului (JO 1979, C 105, p. 14, punctul 1.3).

16 — Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Robins și alții (C-278/05, EU:C:2006:476, punctul 61).

17 — Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvabilității angajatorului, COM(95) 164 final, p. 46.

18 — Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Robins și alții (C-278/05, EU:C:2006:476, punctul 65).

19 — Astfel, după cum s-a sugerat în literatura de specialitate, pierderea drepturilor la pensie ocupațională poate reprezenta, pentru mulți lucrători salariați, cea mai gravă consecință a insolvabilității angajatorului: Watson, P., *EU Social and Employment Law* (Oxford University Press, Oxford, 2014), la 13.45.

20 — Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvabilității angajatorului, COM(95) 164 final, p. 52, în care se discută legile elene care protejau doar (cel puțin până la data raportului) restituirea contribuțiilor.

21 — Articolul 165 din Codul asigurărilor sociale, cartea III, astfel cum precizează guvernul german în răspunsul său scris și în cadrul ședinței.

50. În plus, deoarece prezenta cauză se referă la un fond de pensii suplimentare care a fost subfinanțat ca urmare a faptului că angajatorul nu a transferat contribuțiile reclamantului către fond, interesul reclamantului în ceea ce privește viitoarele sale drepturi la pensie va fi afectat și, prin urmare, cauza intră în domeniul de aplicare al articolului 8. Faptul că această subfinanțare a unui fond de pensii intră în domeniul de aplicare al articolului 8 din directivă constituie un aspect care a fost deja confirmat de Curte în Hotărârea Hogan și alții²².

51. Înțelegem că reclamantul din prezenta cauză a primit deja salariul, inclusiv contribuțiile la sistemul de pensii, pentru cele trei luni care au precedat deschiderea procedurii de insolvență împotriva debitoarei, în conformitate cu legislația germană de transpunere a articolelor 3-5 din directivă²³. Cu toate acestea, debitoarea din prezenta cauză nu a transferat contribuțiile reclamantului la sistemul de pensii către fondul său de pensii pentru o perioadă de nouă luni. În consecință, problema este dacă protecția drepturilor la pensie, dobândite sau pe cale de a fi dobândite, consacrată la articolul 8, are vreo incidență sau relevanță pentru diferența de șase luni în care contribuțiile reclamantului la sistemul de pensii nu au fost transferate. Acesta este aspectul la care ne vom referi în continuare în prezentele concluzii.

B – Răspunsul la întrebarea precisă adresată de instanța de trimitere

52. Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, atunci când angajatorul intră în insolvență, articolul 8 din Directiva 2008/94 permite ca sumele reținute de angajator din salariul unui lucrător salariat pentru a fi transferate într-un fond de pensii suplimentare, pe care acesta din urmă nu le-a plătit însă într-un cont separat, să fie excluse din procedura de insolvență în ceea ce privește activele angajatorului. Cu alte cuvinte, întrebarea este dacă articolul 8 trebuie interpretat în sensul că impune modificarea sau înlăturarea aplicării dispozițiilor relevante ale reglementărilor naționale în materie de insolvență care nu conțin norme specifice care să reglementeze respectiva situație specială.

53. Răspunsul nostru scurt la această întrebare precisă este „nu”. Cu toate acestea, dăm acest răspuns cu o necesară prudență. Principalul motiv pentru răspunsul negativ este unul simplu: considerăm că este dificil să se interpreteze un instrument de armonizare minimă, precum Directiva 2008/94, și în special o dispoziție intenționat vagă din directiva respectivă, precum articolul 8 (care lasă o marjă de apreciere considerabilă statelor membre în ceea ce privește mijloacele prin care este transpusă directiva), într-un mod care necesită adoptarea unei dispoziții specifice în ordinea juridică a unui stat membru, cum ar fi o normă care să impună excluderea din procedura de insolvență a unui angajator a contribuțiilor neachitate la sistemul de pensii.

1. Directiva 2008/94 este un instrument de armonizare minimă

54. Directiva 2008/94 poate fi cu dificultate considerată un panaceu pentru toate efectele negative ale insolvenței unui angajator pentru angajații acestuia. Aceasta stabilește numai standarde minime la nivelul Uniunii, sub care nu poate scădea protecția lucrătorilor salariați de către statele membre, însă, dincolo de aceste standarde, statele membre sunt libere să reglementeze după cum consideră de cuviință²⁴.

22 — Hotărârea din 25 aprilie 2013, Hogan și alții (C-398/11, EU:C:2013:272, punctele 37-40). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Lenz prezentate în cauza Comisia/Italia (22/87, EU:C:1988:500, punctul 49).

23 — Respectiv pentru lunile iulie-septembrie 2013. Aceste plăți au fost efectuate în conformitate cu articolul 165 din Codul asigurărilor sociale, cartea III, care, după cum a confirmat guvernul german în cadrul ședinței, transpune articolul 3 din Directiva 2008/94.

24 — A se vedea Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Robins și alții (C-278/05, EU:C:2007:56, punctul 40), în contextul Directivei 80/987, care a precedat Directiva 2008/94. A se vedea de asemenea Hotărârea din 11 septembrie 2003, Walcher (C-201/01, EU:C:2003:450, punctul 38), Hotărârea din 18 octombrie 2001, Gharehveran (C-441/99, EU:C:2001:551, punctul 26), Hotărârea din 14 iulie 1998, Regeling (C-125/97, EU:C:1998:358, punctul 20), Hotărârea din 10 iulie 1997, Maso și alții (C-373/95, EU:C:1997:353, punctul 56), Hotărârea din 19 noiembrie 1991, Francovich și alții (C-6/90 și C-9/90, EU:C:1991:428, punctul 3), și Hotărârea din 2 februarie 1989, Comisia/Italia (22/87, EU:C:1989:45, punctul 23).

55. Două aspecte ale directivei confirmă acest lucru. În primul rând, din considerentul (3) al Directivei 2008/94 reiese în mod clar că scopul său constă în „protejarea lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului”. De asemenea, acesta prevede că trebuie să se țină seama de „necesitatea unei dezvoltări economice și sociale echilibrate în cadrul Comunității”.

56. În al doilea rând, articolul 11 din Directiva 2008/94 prevede că aceasta nu aduce atingere posibilității statelor membre de a aplica sau de a introduce acte cu putere de lege sau acte administrative mai favorabile lucrătorilor salariați. Cu alte cuvinte, Directiva 2008/94 stabilește un plafon minim de protecție a lucrătorilor salariați în caz de insolvență a angajatorului peste care statele membre sunt libere să dezvolte sau să extindă această protecție în cazul în care aleg să procedeze astfel²⁵. Acest lucru este susținut de propunerea inițială a Comisiei pentru Directiva 80/987 și de raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987 a Consiliului. În ambele documente, în ceea ce privește (textul care constituie în prezent) articolul 11 din Directiva 2008/94, se specifică faptul că acest articol indică faptul că directiva oferă doar protecție minimă lucrătorilor salariați²⁶.

57. Faptul că această directivă este o directivă de armonizare minimă înseamnă că interpretarea dispozițiilor directivei nu ar trebui să aibă loc într-un mod excesiv de rigid. Interpretarea Directivei 2008/94 impune mai degrabă o abordare echilibrată care să reflecte nivelul minim de protecție pentru lucrătorii salariați care trebuie atins. Având în vedere cele de mai sus, vom trece la interpretarea articolului 8.

2. Modul vag de redactare a articolului 8 din Directiva 2008/94

58. Articolul 8 este redactat în termeni deosebit de nebuloși. Acesta impune statelor membre obligația de a obține un rezultat: să se asigure că interesele lucrătorilor salariați sunt protejate în ceea ce privește drepturile lor, dobândite sau pe cale de a fi dobândite, la pensie pentru limită de vârstă. Cu toate acestea, această dispoziție nu prevede îndeosebi modul în care această protecție trebuie garantată.

59. Este vorba despre o abordare deliberată din partea legiuitorului, astfel cum reiese din lucrările pregătitoare ale Directivei 2008/94 și ale predecesoarei sale, Directiva 80/987. Directiva inițială, Directiva 80/987, a fost una dintre cele trei directive adoptate ca parte a Programului de acțiune socială 1974-1976 menite să abordeze consecințele sociale ale restructurării întreprinderilor, determinate de concurența sporită ca urmare a eliminării barierelor în calea comerțului. Celelalte două directive au fost Directiva 77/187/CEE referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi²⁷ (în prezent, Directiva 2001/23/CE²⁸) și Directiva 75/129/CEE privind concedierile colective²⁹.

60. Toate cele trei directive fac parte din același pachet legislativ. În consecință, consultarea Directivelor 77/187 și 75/129 oferă informații contextuale utile în ceea ce privește interpretarea Directivei 80/987 și, în prezent, a Directivei 2008/94.

25 — A se vedea printre altele Hotărârea din 10 iulie 2014, Julian Hernández și alții (C-198/13, EU:C:2014:2055, punctele 44 și 45), și Hotărârea din 18 aprilie 2013, Mustafa (C-247/12, EU:C:2013:256, punctul 42 și jurisprudența citată).

26 — A se vedea Propunerea Comisiei de directivă a Consiliului privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului, COM(78) 141 final, p. 7, și Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului, COM(95) 164 final, p. 59.

27 — Directiva Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi (JO 1977, L 61, p. 26).

28 — Directiva Consiliului din 12 martie 2001 (JO 2001, L 82, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 20).

29 — Directiva Consiliului din 17 februarie 1975 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la concedierile colective (JO 1975, L 48, p. 29).

61. Propunerea Comisiei pentru Directiva 80/987, în ceea ce privește (textul care constituie în prezent articolul 8 din Directiva 2008/94, face trimitere în mod expres la Directiva 77/187. Comisia precizează că articolul 8 reiterează soluția legislativă deja adoptată în Directiva 77/187 privind transferul de întreprinderi³⁰. De fapt, modul de redactare a articolului 8 din Directiva 80/987 este aproape identic cu modul de redactare a articolului 3 alineatul (3) din Directiva 77/187 [devenit articolul 3 alineatul (4) litera (b) din Directiva 2001/23].

62. În momentul adoptării Directivei 77/187, Comisia a abandonat încercarea sa inițială de a legifera pentru transferul drepturilor de pensii suplimentare într-un mod armonizat în temeiul articolului 3. Motivul declarat cu privire la această abordare a fost că „cerințele, forma și natura obligațiilor [privind pensiile] diferă atât de mult și modurile în care acestea sunt organizate sunt atât de variate încât nu este posibil să se stabilească norme comunitare specifice în cadrul directivei. Acestea nu sunt nici necesare pentru atingerea obiectivelor directivei. Pentru acest motiv, propunerea de directivă se limitează la a impune statelor membre să se asigure că salariații nu își pierd drepturile și lasă la latitudinea autorităților naționale alegerea modalităților și mijloacelor de punere în aplicare”³¹.

63. Acest lucru indică faptul că Comisia a lăsat o largă marjă de apreciere statelor membre în ceea ce privește mijloacele prin care drepturile lucrătorilor salariați în cadrul sistemelor suplimentare de pensii urmau a fi protejate în temeiul Directivei 77/187. Aceeași abordare a fost adoptată și cu privire la articolul 8 din Directiva 80/987 (devenit articolul 8 din Directiva 2008/94).

64. Această concluzie este susținută și de modificarea textului articolului 8 din Directiva 80/987. În propunerea Comisiei se prevedea inițial că „[s]tatele membre *adoptă* măsurile necesare [...]”³². Acest text a fost modificat de Consiliu, astfel că, potrivit versiunii finale a Directivei 80/987, „[s]tatele membre *se asigură* că sunt luate măsurile necesare [...]”. Fără îndoială, acest lucru oferă statelor membre o gamă mai largă de opțiuni pentru a obține protecția sistemelor de pensii ale lucrătorilor salariați³³. De exemplu, în conformitate cu versiunea finală, acestea nu trebuie să adopte ele însele măsuri, ci pot solicita unui alt organism sau chiar angajatorului să facă acest lucru³⁴.

65. În cele din urmă, Curtea a recunoscut de asemenea că articolul 8 oferă statelor membre „o marjă largă de apreciere” pentru a stabili mijloacele prin care va fi realizat obiectivul articolului 8³⁵.

3. Concluzie intermediară

66. În concluzie, Directiva 2008/94 este un instrument de armonizare minimă. Articolul 8 a fost elaborat într-un mod deosebit de larg, acordând în mod intenționat „o marjă largă de apreciere” statelor membre. Pentru aceste motive, nu considerăm că Curtea ar trebui să stabilească mijloacele exacte prin care statele membre trebuie să realizeze obiectivul articolului 8.

67. Cu siguranță, un stat membru poate alege să realizeze obiectivul prevăzut la articolul 8 prin introducerea unei norme care să separe contribuțiile la sistemul de pensii de procedurile de insolvență, astfel cum a sugerat reclamantul în prezenta cauză. Dar un stat membru nu este obligat să facă acest lucru, atât timp cât protecția prevăzută la articolul 8 este garantată în alt mod.

30 — Propunerea Comisiei de directivă a Consiliului privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului, COM(78) 141 final, p. 7.

31 — Propunere modificată de directivă a Consiliului privind armonizarea legislației statelor membre referitoare la garantarea drepturilor lucrătorilor și la avantajele obținute în urma proceselor de fuziune, absorbție și integrare, COM(75) 429 final, p. 8.

32 — Propunerea Comisiei de directivă a Consiliului privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului, COM(78) 141 final, articolul 7 din versiunea inițială.

33 — A se vedea Concluziile avocatului general Lenz prezentate în cauza Comisia/Italia (22/87, EU:C:1988:500, punctul 50).

34 — A se vedea o observație similară în Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Robins și alții (C-278/05, EU:C:2007:56, punctul 37).

35 — A se vedea de exemplu Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Robins și alții (C-278/05, EU:C:2007:56, punctul 36), și Hotărârea din 25 aprilie 2013, Hogan și alții (C-398/11, EU:C:2013:272, punctul 42).

68. Acest lucru este confirmat de Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987, care menționează următoarele exemple de moduri în care poate fi îndeplinit obiectivul articolului 8: introducerea obligației de a institui fonduri de rezervă, supravegherea investițiilor, supravegherea actuarială, independența fondului în toate situațiile, asigurarea etc.³⁶. De aici reiese faptul că articolul 8 poate fi realizat pe deplin utilizând o varietate de metode diferite, fără a exista o singură metodă obligatorie.

69. Și acest răspuns dat instanței de trimitere este perfect logic. Directiva 2008/94 nu urmărește să reglementeze pe deplin și să armonizeze legislația națională în materie de pensii sau de insolvență. În plus, legislația în materie de pensii și de insolvență este extrem de complicată și tehnică la nivel național. Astfel, statele membre păstrează controlul asupra modului în care procedura de insolvență trebuie organizată, iar creditorii ierarhizați³⁷. Interpretarea articolului 8 în sensul că impune excluderea unor sume pentru a garanta contribuțiile la sistemul de pensii ale lucrătorilor salariați este susceptibilă a influența în mod semnificativ modul în care statele membre decid ordinea de prioritate a creditorilor în cadrul procedurilor de insolvență³⁸. Nu există niciun element care să sugereze că articolul 8 sau Directiva 2008/94 a avut scopul de a produce astfel de efecte ample³⁹.

70. În consecință, propunem Curții să răspundă la întrebarea precisă adresată după cum urmează: articolul 8 din Directiva 2008/94 nu impune obligația ca drepturile salariale scadente, lăsate în păstrarea angajatorului în scopul transferării acestora către o casă de pensii, la o dată limită, pe care acesta din urmă nu le-a plătit însă într-un cont separat, să fie excluse din procedura de insolvență în ceea ce privește activele angajatorului.

C – *Post-scriptum cu privire la articolul 8*

71. Dincolo de răspunsul deja oferit la întrebarea specifică și precisă adresată de instanța de trimitere, suntem de părere că acest caz necesită o serie de observații finale. Aceste observații privesc rezultatul urmărit în temeiul articolului 8 și eficiența metodelor alese de statele membre pentru a obține acest rezultat.

1. Rezultatul cerut de articolul 8

72. În lumina observațiilor de mai sus, în sensul că Directiva 2008/94 este un instrument de armonizare minimă, considerăm că articolul 8 nu impune statelor membre să asigure protecția *completă* a drepturilor la pensie ale lucrătorilor salariați în caz de insolvență a angajatorului lor⁴⁰. Din geneza sa, din modul său de redactare și din interpretarea sa de către Curte, reiese clar că nu totul este pe deplin recuperabil în temeiul articolului 8.

73. Cu toate acestea, apreciem că, în temeiul articolului 8, statele membre au responsabilitatea de a asigura, pe cât posibil, protecția intereselor lucrătorilor salariați cu privire la drepturile lor la pensie, dobândite sau pe cale de a fi dobândite, într-un mod și într-un quantum care să fie rezonabil și proporțional.

36 — A se vedea de asemenea Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului, COM(95) 164 final, p. 48.

37 — A se vedea o idee similară exprimată în Concluziile noastre prezentate în cauza ENEFI (C-212/15, EU:C:2016:427, punctul 28).

38 — De exemplu, în anumite state membre, lucrătorii salariați vor fi tratați drept creditori privilegiați, dar după creditorii care au garanții.

39 — A se vedea și considerentul (9) al Directivei 2003/41.

40 — Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Robins și alții (C-278/05, EU:C:2007:56, punctul 57), și Hotărârea din 25 aprilie 2013, Hogan și alții (C-398/11, EU:C:2013:272, punctele 43 și 51 și următoarele).

74. Ceea ce este rezonabil și proporțional nu poate totuși să fie stabilit în mod abstract. Contextul specific și circumstanțele unui caz au o foarte mare importanță. Ceea ce poate fi indicat în prezentele concluzii sunt criteriile generale și ilustrative pentru efectuarea evaluării a ceea ce este rezonabil și proporțional. O astfel de evaluare poate include considerații cum ar fi suma cu care lucrătorul salariat/lucrătorii salariați au contribuit deja la fondul de pensii, suma cu care drepturile lor la pensie vor fi reduse ca urmare a insolvenței, durata de subfinanțare a fondul de pensii, probabilitatea ca un lucrător salariat să fie din nou încadrat în muncă și să poată contribui în continuare la un fond de pensii.

75. În Hotărârea Hogan și alții, Curtea a concluzionat că statul membru era responsabil de protecția a cel puțin 50 % din valoarea prestațiilor acumulate pentru limită de vârstă ale salariaților⁴¹. Poate nu ar trebui ca această cifră să fie considerată ca fiind bătută în cuie pentru toate posibilele cauze viitoare. În schimb, acesta ar putea fi înțelesă ca un anumit prag minim la care s-a ajuns în acel context specific.

76. Aplicarea acestor orientări și evaluarea proporționalității și a caracterului rezonabil în prezenta cauză sunt de competența instanței naționale. Din informațiile prezentate Curții, se pare că suma contribuțiilor la sistemul de pensii care lipsește din fondul de pensii al reclamantului acoperă o perioadă de nouă luni. Guvernul german a susținut că a compensat integral reclamantul pentru trei dintre aceste luni. În conformitate cu susținerile reclamantului, drepturile sale de pensie lunare urmează a fi reduse cu o sumă cuprinsă între 5 euro și 7 euro pe lună, pentru perioada de asigurare până la pensionare care a început să curgă (probabil cel puțin) din 1996, atunci când reclamantul a început să lucreze pentru debitoare. În acest context, s-ar părea, dar rămâne totuși de competența instanței de trimitere să verifice acest aspect, că situația reclamantului se situează cu mult deasupra pragului minim stabilit de Curte în Hotărârea Hogan și alții.

2. Eficacitatea metodelor alese de statele membre

77. Chiar dacă au un grad ridicat de libertate, s-ar părea că statele membre utilizează două metode principale de protejare a drepturilor la pensie ale salariaților în conformitate cu articolul 8⁴².

78. Prima metodă constă în esență în crearea instituțiilor de asigurări care preiau obligațiile angajatorului aflat în insolvență în ceea ce privește contribuțiile salariaților acestuia la sistemul de pensii. A doua metodă constă în impunerea separării stricte între activele angajatorului și activele fondului de pensii și asigurarea faptului că activele deținute de fondul de pensii sunt adecvate.

79. În cadrul ședinței, guvernul german a precizat că Germania utilizează ambele metode, în funcție de tipul de fond de pensii la care un lucrător salariat a aderat. Fondul de pensii la care a aderat reclamantul din prezenta cauză constituie o „Pensionkasse”. În temeiul dreptului german, el este protejat prin cea de a doua metodă⁴³.

80. Pentru motivul menționat la punctul 76 din prezentele concluzii, o cauză precum cea în discuție nu se încadrează în cerințele prevăzute la articolul 8. Cu toate acestea, următoarele concluzii ar trebui să fie menționate la modul general în ceea ce privește a doua metodă.

41 — Hotărârea din 25 aprilie 2013, Hogan și alții (C-398/11, EU:C:2013:272, punctele 43 și 51 și următoarele).

42 — A se vedea, pentru o perspectivă generală, Raportul Comisiei privind transpunerea Directivei 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului, COM(95) 164 final, p. 46 și următoarele, și documentul de lucru al serviciilor Comisiei privind punerea în aplicare a articolului 8 și a dispozițiilor conexe din Directiva 80/987 a Consiliului privind sistemele de pensii suplimentare la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi existente în afara sistemelor naționale obligatorii de asigurări sociale [SEC(2008) 475 final].

43 — Astfel cum a confirmat guvernul german în ședință, ceea ce este în plus față de compensațiile acordate în temeiul articolului 165 din Codul asigurărilor sociale, cartea III. Pentru alte tipuri de sisteme de pensii, se poate aplica articolul 7 din Legea privind îmbunătățirea pensiilor ocupaționale, respectiv prima metodă.

81. Separarea activelor angajatorului de cele ale fondului de pensii nu este în sine suficientă pentru atingerea obiectivului prevăzut la articolul 8. S-a făcut aluzie mai sus la aceasta în legătură cu Directiva 2003/41, în sensul că am arătat că simpla separare a activelor angajatorului de activele fondului de pensii nu rezolvă problema prezentată în prezenta cauză. În cauza Comisia/Italia, și avocatul general Lenz a menționat că „protecția care se limitează la intangibilitatea fondurilor [...] și nu se referă la caracterul adecvat al plăților în astfel de fonduri este în mod evident insuficientă”⁴⁴.

82. Pentru a-și putea executa în mod corespunzător obligațiile, statele membre trebuie să se asigure că activele deținute de fondul de pensii sunt adecvate pentru a-și îndeplini obligațiile și că este evitată subfinanțarea repetitivă a unor sume imposibil de gestionat⁴⁵. Pentru aceasta este nevoie de o supraveghere atentă și de furnizarea unei asigurări adecvate pentru fondurile de pensii. Această supraveghere poate fi realizată în mai multe moduri. Salariații ar putea primi acces la informații referitoare la plata propriilor contribuții la sistemul de pensii către fondul de pensii în mod regulat (de exemplu lunar sau trimestrial). În mod alternativ, statul însuși ar putea asigura în mod regulat supravegherea publică a fondurilor de pensii ori angajatorul sau fondul de pensii ar putea fi obligați să prezinte raportări cu privire la plata contribuțiilor la sistemul de pensii.

83. Pentru a rezuma, statele membre dispun de o marjă de apreciere considerabilă în ceea ce privește modul în care doresc să pună în aplicare obligațiile care le revin în temeiul articolului 8. Cu toate acestea, odată ce aleg o metodă, acea metodă trebuie să fie efectiv respectată și pusă în aplicare. Această aplicare trebuie să includă supravegherea periodică prin care să se prevină cazurile grave și de lungă durată în care intervine subfinanțarea.

84. În concluzie, articolul 8 din Directiva 2008/94 nu impune ca drepturile salariale scadente, lăsate în păstrarea angajatorului în scopul transferării acestora către o casă de pensii, la o dată limită, pe care acesta din urmă nu le-a plătit însă într-un cont separat, să fie excluse din procedura de insolvență în ceea ce privește activele angajatorului. Cu toate acestea și în același timp, obiectivul articolului 8 trebuie să fie realizat în mod corespunzător și efectiv prin alte mijloace.

V – Concluzie

85. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebarea preliminară adresată de Hessisches Landesarbeitsgericht (Tribunalul Superior pentru Litigii de Muncă al Landului Hessen), după cum urmează:

„Articolul 8 din Directiva 2008/94/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2008 privind protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului nu impune ca drepturile salariale scadente, lăsate în păstrarea angajatorului în scopul transferării acestora către o casă de pensii, la o dată limită, pe care acesta din urmă nu le-a plătit însă într-un cont separat, să fie excluse din procedura de insolvență în ceea ce privește activele angajatorului. Cu toate acestea și în același timp, obiectivul articolului 8 trebuie să fie realizat în mod corespunzător și efectiv prin alte mijloace.”

44 — Concluziile avocatului general Lenz prezentate în cauza Comisia/Italia (22/87, EU:C:1988:500, punctul 48).

45 — Subfinanțarea este permisă cu titlu temporar în temeiul articolului 16 din Directiva 2003/41, însă Comisia a declarat că, în cazul în care un stat membru permite subfinanțarea temporară a sistemelor de pensii, acesta ar trebui să adopte măsuri suplimentare pentru a asigura drepturile dobândite sau pe cale de a fi dobândite la pensie pentru limită de vârstă ale lucrătorilor salariați în cazul în care angajatorul acestora intră în insolvență. Documentul de lucru al serviciilor Comisiei privind punerea în aplicare a articolului 8 și a dispozițiilor conexe din Directiva Consiliului 80/987 privind sistemele de pensii suplimentare la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi existente în afara sistemelor naționale obligatorii de asigurări sociale [SEC(2008) 475 final].